

KOVALSZKI PÉTER

OBAMA MA

Vázlat

A helyzet

■ Amerikában a 2006–2008 közötti évek a felfordulás, elbizonytalanodás és fokozódó szorongás éveit voltak – Bush elnök presztízse már az előző esztendő Katrinája után lejtmenetbe fordult, az iraki háború csődje nyilvánvaló lett, a republikánus párt is hitelvesztetté vált, és súlyos vereséget szenvedett a 2006-os köztes választásokon. Ezt a világban az amerikai befolyás és presztízs rohamos csökkenése kísérte. 2008 szeptemberében vált nyilvánvalóvá, hogy egy beláthatatlan súlyosságú és kimenetelű pénzügyi és gazdasági válság veszi kezdetét.

Ez a két év egybeesett az 2008-as választási kampánnyal, melynek jó részét a pártok előválasztása („primary”) töltötte ki – ez mindkét pártot, a demokratákat és a republikánusokat is érintette ekkor.

A szenációt a Hillary Clinton előzetesen biztosra vett jelöltségét megkérdőjelező fiatal fekete szenátor, Barack Obama fellépte jelentette, mert a demokrata győzelmet már jó előre borítékolni lehetett.

A politikum

■ A politikumról – a fentiek mellett – még azt kell tudni, hogy a demokrata párt egy meglehetősen heterogén politikai képlet, s Obama elnök jelenlegi helyzetének, megítélésének és jövőjének szempontjából ezzel számolni kell. A párt szavazótáborát a fekete tömegek, a szakszervezetek, a balliberális intelligencia, a latinok többsége mellett a zsidó etnikum és a fehér dolgozó tömegek meg az ún. független szavazók változó aránya képezte s képezi most is. Ezen belül a fiatalok és a fekete Obama-preferenciája és részvétele

különösen nagy súllyal esett latba az előválasztás során, míg a női nem és a függetlenek szimpátiája a végleges szavazás során volt döntő. A demokrata párton belül – ezek mellett – a Clintonékkal elégedetlen és rivalizáló elit (Kennedy-klán, Gore és mások), valamint a balliberálisok voltak azok, akik Obama mellett tették le a garast, őket követték a jelentős súllyal bíró nagypénzű támogatók is.

Az ember

■ Barack Obama magát félvérnek tekintő, de feketének minősített, intelligens, jól képzett, rendkívül tudatos, fegyelmezett és felkészült politikusnak mutatkozott. Bemutatkozásakor gyakorlati vezetői tapasztalatai nem voltak – hacsak chicagói közösségszervezői munkáját nem tekintjük annak –, de kiváló kampányoló, mozgósító, karizmatikus egyéniségnek bizonyult. Ezzel – és munkatársi gárdájával, az adott rendkívül kedvező körülmények között, melyhez egy gyenge ellenfél is társult – sikerült a választást megnyernie.

Elvárások – igények – illúziók

■ Így jött tehát össze Barack Obama nagymértékű győzelme, a mandátum, s ezen rétegek elvárásait kellett Obamának – elnöksége során – kielégítenie, persze mindezt úgy, hogy az össznemzeti gazdasági és globális érdekeknek is megfeleljen – a lehetőségek határára belülről maradván, hiszen a politika az elvárások tudománya és művészete.

Hatalmas csődötmeget örökölt (de ő kívánta magának!) gazdasági, társadalmi, politikai, katonai és globális vonatkozásban egyaránt, s ez nemcsak Bush elnöktől

és az előző republikánus kormányzattól ered; kitermelésében az egész amerikai társadalom, gazdaság, hadügy, oktatásügy, az egész politikai, gazdasági, katonai és kulturális elit évtizedeken át részt vett.

E problémakör megoldásához tán egy Messiásra lenne szükség (sokan úgy vélték, hogy megvásárlása megváltja majd az amerikai társadalmat örökölt rákfenéjétől, a rasszizmustól, s letörli a rabszolगतartás stigmáját is). Ehhez neki pártjának teljes támogatására, az ellenzék – legalábbis alkalmankénti – közreműködésére, az amerikai társadalom részvételére és türelmére, a világ megértésére és részvételére lenne szüksége – akkor, amikor ellentétes és versengő részérdekek, türelmetlenség, ravasz számítás, rövidlátás és ellenséges indulatok vesznek körül, és saját korlátai is nyilvánvalóvá váltak.

Mi történt – hol tartunk ?

■ Most Obama elnök első mandátumának félidejénél vagyunk, s a teljesítmény nem annyira csapnivaló, mint inkább vegyesnek tekinthető – igaz, ezt az eredményt is csak nagy áldozatok árán sikerült elérni; a politikum, a média s a nagyközönség értékelése pedig kedvezőtlen. Szinte senki nem kapta meg azt – és semmi esetre sem maradéktalanul –, amit várt.

Vegyük sorra a nagy ígéreteket és eredményeket.

– A pénzügyi összeomlást sikerült megállítani egy drága és népszerűtlen program (TARP) segítségével, új szabályozókat sikerült elfogadtatni, de nincs minden rendben, az államháztartási deficit hatalmasra nőtt, adóreformra nem került sor, nincs költségvetés, nincs egyetértés a teendők vonatkozásában (korlátozás vagy újabb stimulus?), a Nemzeti Banktól (Federal Reserve) újabb bankóprés-működtetés várható, a későbbi pénzleértékelődés és infláció veszélyével.

– A gazdaság kissé megerősödött, a negyedéves növekedési ráta legutóbb 1.6 százalékos volt, ami vérszegény, ennek megfelelően a munkanélküliség 9,6 százalékos, és még további növekedése is elképzelhető. A stimulus lassan elfogy, az

államok nagy bajban vannak, s az ingatlanpiac – melynek bajaival indult a recesszió – változatlanul beteg, a fogyasztó nem vásárol (miért és miből is tenné?), a bizalom nem állt helyre.

– Az autóipart úgy-ahogy sikerült megmenteni, az olajfolyást a BP mérnökei megállították, a cég fizet, az érintettek nem dolgoznak, örvendenek a könnyen jött pénznek, s költik, amíg van.

– Az egészségügyi reform törvényét sikerült elfogadtatni, igaz, ez is felemásra sikerült, olyan kompromisszumok árán, melyek még csipni fogják a nagyközönséget s a politikusokat, mert a költségeket nem sikerült visszafogni, és nincs műhiba-reform, ami nélkül nem is lehet majd ezt megtenni. Ezt Peter Ország – az elnök korábban lemondott költségvetési igazgatója, aki a reform költségvetési részét irányította – ismerte be nemrég.

– Az iraki háború lefelé, az afganisztáni felfelé tart, a pakisztáni helyzet változatlanul kilátástalan.

– Az izraeli-arab tárgyalások nem haladnak, de az elnök próbálkozásai az arabok elégedetlensége mellett az izraeli lobbis ellenségeskedését eredményezték, Irán ellenséges, Kína problematikus.

– Guantanamo áll, könnyebb volt felállítani, majd bezárását megígérni, mint a bezárást kivitelezni.

– A demokrata párt balliberális oldala elégedetlen a háború folytatásával, az éghajlatváltozást megállító politika eredménytelenségével, az egészségügyi reformmal s az elnökkel magával, aki nem küzd eléggé (vélt) meggyőződéséért, ügyeikért, ideértve a homoszexuális jogvédelmet is.

– A konzervatív jobboldal szélsőséges szárnya (lásd Tea Party vagy Teadélután) demonizálja az elnököt, kétségbe vonja legitimitását, lojalitását, származását, vallását, s a média jóindulata szintén elfogyott.

– Sikernek tekinthető két bírónő kinevezése a Legfelső Bíróság két megüresedett helyére, de mert az erőviszonyok változatlanok maradtak a testületben, ez nem hoz változást az ítéletekben.

Obama-kép ma

■ Kezdjük a közvéleménnyel: a nagyközönség által az elnök elfogadottságát tükröző napi közvéleménykutatások (Gallup, Rasmussen, Zogby) mind az elfogadottsági index csökkenését jelzik, a 2009. márciusi 65 százalékról jelenleg 41 százalékra esett, ezzel szemben az elnökkel elégedetlenek aránya 20 százalékról 50 százalékra emelkedett (Gallup, 2010. október 24-én). E trendek minden vizsgált alcsoportban érvényesek, de a feketék, latinok és fiatalok körében az elnök népszerűsége 50% felett maradt. A független szavazók mintegy 60 százaléka szavazott Obamára, ma e csoport 30 százalékban hagyja jóvá munkáját. Az egyes területeket (gazdaságirányítás, külpolitika, egészségügyi reform stb.) illetően az elnök politikájának elutasítása nagyobb arányú, mint személyének elutasítása – őt még mindig jobban kedvelik, mint politikáját és annak eredményeit.

Az Obama-kép tehát nyilván változott. De miért történt, ami megesett? Az elemzők véleménye ideológiai alapállástól igen függ, sokan róják fel az elnök taktikai vagy kommunikációs hibáit (mert ilyenek is előfordulnak), mások egyéniségében, tapasztalatlanságában, meggyőződésében vagy annak hiányában vélik felfedezni a sikertelenségek s csalódások okát. Néhány változat alább:

– Az elnök meggyőződés nélküli oportunistája vagy elvtelen pragmatikus, hatalomimádó, aki elherdálta a baloldal belé helyezett bizalmát (angol munkáspárti elemző, amerikai liberális publicista).

– Az elnök szélsőséges liberális, aki csődbe ment európai szociáldemokrata politikát akar egy olyan mérsékelt konzervatív nemzetre erőszakolni, melynek 42 százaléka konzervatív, 30 százaléka mérsékeltnek, 20 százaléka liberálisnak vallja magát (amerikai konzervatív publicista).

– Személyiségelemzésre és -értelmezésre alapozott magyarázatok: Obama olyan, mint egy magas intelligenciájú számítógép: racionalitása érthető, elfo-

gadható, de emóciói és elvei, hite érthetetlen, hiányos, nincs érdeklődése az emberek iránt, nincs empátiája, vagy nem tudja kifejezni (szemben Bill Clintonnal, aki ebben magasan veri). Obama tökéletesen mozog, és jól érzi magát a gazdagok, a hatalmasok és a tehetségesek között, de nem tud mit kezdeni az átlagpolgárral, a középosztállyal – ezt logikával akarja meggyőzni, mikor érzelmekkel és szenvedéllyel, empátiával kellene feléjük közelednie és őket megnyernie (ezt két vele szimpatizáló amerikai publicista is megjegyezte, s egyfajta Obama-paradoxonnak említik).

– Innen már egy lépés az intellektuális sznobizmus, az arrogancia vádja, mely a „primitív nagyközönséget” hibáztatja a reformok sikertelenségéért (konzervatív amerikai publicisták).

– Obama gyakran változtatja álláspontját szinte minden vonatkozásban (pl. afgán háború, terrorizmusellenes küzdelem szükségessége, hogyan kell a bankárokat kezelni stb.), s talán ehhez tartozik az a vélemény is, hogy egy olyféle tükör, melyben mindenki megtalálhatta a neki tetsző képet. De hogy melyek az őt motiváló szenvedélyek – mi a belső kemény mag (személyes ambícióin kívül), azt még senki nem találta meg (angol publicista, lapjának washingtoni tudósítója).

– Mindebben szűk – és újabban egyre cserélődő – tanácsadói köre is szerepet játszhat. Mind kampánymenedzserek, akik nem kormányzattal és végrehajtással, hanem kampánnyal és politikával foglalkoztak – akárcsak Obama. Csapatában nincsenek gazdasági szakemberek, a magánvállalkozásban tapasztalatokra szert tett egyének, az ipar és kereskedelem vezetői hiányoznak, Obama lekicsinylően bánik velük, adópolitikája kiforratlan, az egészségügyi reform újabb terheket rótt rájuk, s ez bizonytalanná teszi a vállalkozói réteget, amely nélkül nem lesz állásteremtés és gazdasági fellendülés. Ideje ezen változtatni! (Financial Times, The Economist, Wall Street Journal – Fareed Zakaria)

Kilátások

■ A kormányzás nehezebb, mint a kampányolás – s az elnök visszatérhetett kedves és korábban nagyon sikeres foglalkozásához, a kampányoláshoz. S noha nem az ő állása volt veszélyben, elnökségének jövője bizonytalan, az egymandátumoság lehetősége fennáll. Ha a választások során (s ezek eredményét november 2. óta tudjuk) a képviselőházban vagy akár a szenátusban is a demokraták elveszítik kényelmes többségüket, akkor Obamára két nehéz esztendő vár, és egyféle hatalmi bénultság vehet erőt a kormányzaton. Obama pedig nemcsak egy republikánus ellenjelölttel szemben, de azt megelőzően egy demokrata párti előválasztási csatában is elvérezhet. Hillary Clinton árnya ott a háttérben...

Nos, a választások megtörténtek, s amit a közvéleménykutatások, a politológusok előre jeleztek, bekövetkezett. A képviselőházat nagy többséggel átvették a republikánusok, hat hellyel növelték szenátusi csoportjukat – de az a demokratáknál maradt –, s az elnök hatalmas presztízsveszteséget szenvedett. Még a kampányolás sem ment úgy, mint régen – a republikánusokat ellenségnek nevezte (ez tabu megszegésének minősül), s a hátsó ülésre utasította (ez pedig nem segíti majd a velük való együttműködést), a feketék, a fiatalok s a latinok messze nem hozták 2008-as részvételüket, s a pártfüggetlenek többségükben a republikánusokra szavaztak.

A demokraták hatalmas veszteséget szenvedtek az államok szintjén – sok kormányzó és helyi törvényhozási többséget veszítettek el, ezek pedig a szavazókerületek átszabásával járhatnak, s a meghozott törvények alkalmazásánál is további veszteségeket és nehézségeket jelentenek majd az elnök és pártja számára.

A következő két esztendő mutathatja majd meg, hogy milyen legény Obama – olyan, aki csak adja, vagy aki állni is tudja? Egy megosztott kormányzat a republikánusokat is felelősebb magatartásra ösztökélheti, hiszen ők is felelősek immár azért, ami történik, Obama meg nem

könnyebbül meg a balliberális ballasztól, mert sok mérsékelt demokrata esett ki, s így nehéz lesz igazi kompromisszumokat kötni, nem pedig csupán szép gesztusokat tenni. Ideje lenne immár közéről kormányozni, a gazdaságra fektetni a fő hangsúlyt, a financiális felelősséget – az amerikai néppel, a jövő nemzedékével és, igen, a világgal szemben is! – komolyan venni, ezt viszont a Kongresszus fokozottabb polarizáltsága nehezebbé teszi. A republikánusoknál egy kis polgárháború is kitörhet a mérsékelték és a radikálisok között, s nehezebb lesz így a kompromisszumkötés számukra is.

A másik kérdés, és ez is indokolt: mennyiben jelzi Obama viszonylagos sikertelensége, elutasíttottsága a mélyebb gondokat – azokat, amelyeket Fareed Zakaria könyvének olvasása is felidézhet?

Nem csúszik az amerikai társadalom, állam a kormányozhatatlanság felé? Nem a politikai holtponthelyzetre gondolok csupán, melynek sajnos nagy a valószínűsége (ez egy konzervatív publicista szerint nem Amerika kormányozhatatlanságának, hanem Obama és politikája csődjének a jele) – de a részérdek kibékíthetlenségére, a civil becsület fogvására, a kultúra elsőkélyesedésére, az alap- és középfokú oktatás gyenge minőségére, a kizárólagosságra és tekintetnélküliségre, mely az egyre riccsajosabb társadalmi diskurzust áthatja, a munkamorál csökkenésére, egyszóval a mai amerikai társadalom megannyi patológiájára. A nehéz ügyek – az adózás esetleges változása (a Bush-adócsökkentések kimúlnak az idén, ebben tán sikerül megoldást találni), a szövetségi kiadás- és deficitsökkentés, s a legtöbb vitát okozó egészségügyi reform („Obamacare”), amelyet a republikánusok teljesen vissza akarnak vonatni, de az elnök és pártja legfennebb kisebb változtatásokat hajlandók elfogadni. (Ebben a közvélemény is fele-fele arányban megosztott, de ebbe fektette Obama legtöbb energiáját, s ezt tekinti fő személyes célkitűzésének is.)

Végül egy személyes vélemény. Két éve magam és családom is Obamára sza-

vaztunk, noha tudtam, hogy ez pénzbe kerül – az én adóim mennek majd fel, s én fizetek majd többet a kapott szolgáltatásokért, de el tudtam fogadni egy mérsékelt progresszív programot, ha az az ország javát szolgálja. Én is csalatkoztam benne – főleg az egészségügyi reformok és más politikai ügyek kapcsán, mikor ő is néha figyelmetlen, elvtelen, nagyvonalú, opportunista, demagógiától sem visszarettenő politikusként mutatkozott. De Barack Obamát ma is nagy formátumú, tehetséges politikusnak látom, aki ugyan hibázott is bőven, s nem tudta maradéktalanul szónoki, kampányoló tehetőségét kamatoztatni, azt sikeres kormányzati cselekedetekké alakítani, de tanulhat

a történetekből, van még két éve, leírni semmiképpen nem szabad s lehet, sem társainak, sem ellenfeleinek, s a választások után már részlegesen jelezte kompromisszumos hajlandóságát.

Én szurkolok neki – a fentebbiekért is, és ő a mi elnökünk legalább még két évig, nélküle (sem) lehet a nagy kérdések megoldásának nekivágni, azokat kivitelezni. Szurkolok pedig nemcsak magunkért, de mindannyiunkért, a világért is, mert Amerikának szüksége van ugyan világra, de a világnak is Amerikára, s két év holtpontra való toporgást nem engedhetünk meg magunknak.

Detroit, 2010 november 7.

